

สมัชชาปฏิรูประดับชาติ ครั้งที่ ๓ พ.ศ.๒๕๕๖

“พลังพลเมือง ปฏิรูปประเทศไทย”

พลเมือง หมายถึง ผู้คนที่ตื่นรู้ มีความตระหนักและมีจิตสำนึกสาธารณะ ที่รวมตัวกันคิดและทำสิ่งต่างๆ เพื่อส่วนรวม ซึ่งเป็น พลังสำคัญของแผ่นดิน

การปฏิรูปประเทศไทย ในทิศทางที่จะสร้างให้เกิดความเป็นธรรม ลดความเหลื่อมล้ำ ไปสู่การเป็นสังคมที่คนดีมีชัยได้ ต้องอาศัยพลังของพลเมืองทุกหมู่เหล่า เข้าร่วมกันเป็นธุระ อย่างเอาจริงเอาจังและต่อเนื่อง โดยมีพลังความถูกต้องดีงาม พลังปัญญา พลังแห่งความสามัคคี และพลังการจัดการด้วยสันติวิธีเสริมเข้าด้วยกัน

การแสวงหาทางออกของสังคมไทยจากวิกฤตความไม่เป็นธรรมและความเหลื่อมล้ำ จำเป็นต้องมีการสร้างกระบวนการสาธารณะที่ทุกภาคส่วนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงสังคมในทุกๆ มิติ โดยเฉพาะมิติที่มีความเกี่ยวข้องกับอำนาจที่สร้างความเหลื่อมล้ำและยุติธรรมที่ถูกผูกขาดอยู่ในกลุ่มชนชั้นนำทางการเมืองและเศรษฐกิจแต่เพียงอย่างเดียว ซึ่งการจะสร้างให้เกิดการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยที่สัมฤทธิ์ผลนั้น ประชาชนจึงเป็นพลังหลักสำคัญในการเปลี่ยนแปลง ทั้งในระดับของการกำหนดนโยบายสาธารณะแบบมีส่วนร่วมไปจนถึงการสร้างระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

‘พลังพลเมือง ปฏิรูปประเทศไทย’ จึงเป็นหัวใจของการปฏิรูปประเทศไทยและการจัดประชุมสมัชชาปฏิรูประดับชาติครั้งที่ ๓ มีกำหนดจัดขึ้นระหว่างวันที่ วันที่ ๓๑ พฤษภาคม - ๒ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๕๖ ณ ศูนย์นิทรรศการและการประชุมไบเทค บางนา กรุงเทพฯ ซึ่งมีกลไกที่ขับเคลื่อนโดยประชาชนและพลเมืองที่มีความกระตือรือร้น ที่จะนำไปสู่การสร้างให้เกิดความเป็นธรรมในสังคมได้อย่างแท้จริง

คณะกรรมการดำเนินการจัดสมัชชาปฏิรูป (คจสป.) ภายใต้คณะกรรมการสมัชชาปฏิรูป (คสป.) ดำเนินการพิจารณาข้อเสนอประเด็นนโยบายสาธารณะเพื่อกำหนดเป็นร่างระเบียบวาระสมัชชาปฏิรูประดับชาติ ครั้งที่ ๓ โดยพิจารณาความสำคัญและการมีผลกระทบในวงกว้าง หรือเป็นปัญหาเชิงโครงสร้าง เป็นประเด็นเชิงนโยบายเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ สร้างความเป็นธรรม หรือนำไปสู่การปฏิรูปเชิงโครงสร้าง มีความพร้อมทั้งด้านวิชาการ มีข้อมูลการวิเคราะห์/สังเคราะห์ด้านวิชาการ มีเจ้าภาพพร้อมขับเคลื่อน และมีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ จึงมีมติให้กำหนดระเบียบวาระสมัชชาปฏิรูประดับชาติ ครั้งที่ ๓ จำนวน ๗ ระเบียบวาระ ดังนี้

- ๑) ธรรมนูญเพื่อการจัดการตนเอง
- ๒) การปฏิรูประบบป้องกันและปราบปรามเพื่อหยุดวิกฤตคอร์รัปชันเพิ่มภาพลักษณ์ความโปร่งใส
- ๓) การปฏิรูประบบพลังงานหมุนเวียน : สิทธิ การเข้าถึง และความเป็นธรรม เพื่อการพัฒนาพลังงานอย่างยั่งยืน
- ๔) พลังพลเมืองปฏิรูปสื่อเพื่อการปฏิรูปสังคม
- ๕) ปฏิรูปกลไกขับเคลื่อนความเสมอภาคระหว่างเพศเสริมพลังพลเมืองสู่การปฏิรูปประเทศไทย
- ๖) การบริหารจัดการน้ำและแก้ไขอุทกภัยอย่างมีส่วนร่วมและบูรณาการ
- ๗) กลไกและกระบวนการในการปฏิรูปประเทศไทยระยะยาว (อยู่ระหว่างการดำเนินการ)

ธรรมนูญเพื่อการจัดการตนเอง

พลเมืองเป็นพลังสำคัญของการปฏิรูปประเทศไทยในแนวทางสันติวิธี ทั้งนี้มิใช่เพราะมีบทบัญญัติรัฐธรรมนูญรองรับสิทธิและความชอบธรรมเท่านั้น ทว่ายังสอดคล้องกับหลักการจัดการปกครองตนเองตามระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมด้วย ดังชุมชนท้องถิ่นและภาคประชาสังคมจำนวนหนึ่งซึ่งริเริ่มสร้างสรรค์ปฏิบัติการต่างๆ เพื่อรับมือกับอาณัติของรัฐรวมศูนย์ที่ครอบงำการพัฒนาและการตัดสินใจเชิงนโยบาย และต่อต้านทุนเสรีนิยมที่ฉวยใช้ทรัพยากรท้องถิ่นอย่างไม่เป็นธรรมและขาดความรับผิดชอบต่อสังคม จนเกิดเป็น ‘นวัตกรรมสังคม’ หรือ ‘ธรรมนูญชุมชน’ ที่เป็นทั้งเครื่องมือและแนวทางพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืนและเป็นธรรม

กระนั้นถึงชุมชนท้องถิ่นจะเป็นรากฐานสำคัญของการบวนการปฏิรูปสังคมไทยให้มีความเป็นธรรมเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในสังคม ทว่าการไม่เคารพสิทธิชุมชน ตลอดจนกลไกการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นที่อ่อนแอ โดยเฉพาะอำนาจในการบริหารจัดการตนเองด้านงบประมาณและทรัพยากรก็ทำลายศักยภาพของท้องถิ่นในการพัฒนาตนเองทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ขณะเดียวกันก็ลดทอนโอกาสในการปฏิรูปสังคมไทยให้มีความเข้มแข็ง สมดุล และยั่งยืน ด้วย เนื่องจากโครงสร้างพื้นฐานด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองที่เป็นปัจจัยกำหนดแนวทางการพัฒนาอนาคตของประเทศไทยไม่ได้ถูกพัฒนาอย่างเท่าเทียมกัน ระหว่างชนบทกับเมืองและส่วนกลางกับภูมิภาค ทั้ง ๆ ที่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมต้องการกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางของท้องถิ่นชุมชน ตลอดจนพลเมืองที่กระตือรือร้น (active citizen) ซึ่งมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม

จึงเสนอร่างมติให้สมัชชาปฏิรูประดับชาติครั้งที่ ๓ พิจารณา ดังนี้

๑. เครือข่ายภาคประชาชน ซึ่งประกอบด้วยองค์กรชุมชน/เครือข่ายองค์กรชุมชน และกลไกท้องถิ่น ประชาสังคม ตลอดจนภาคพลเมืองร่วมกันพัฒนารูปแบบประชาธิปไตยจากฐานราก โดยมีธรรมนูญเป็นเครื่องมือนำไปสู่การจัดการตนเองทั้งในระดับพื้นที่ ตำบล จังหวัด ภูมิภาค ที่สอดคล้องกับบริบทภูมิทัศน์และประวัติศาสตร์ของตนเอง เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับการปฏิรูประบอบประชาธิปไตยทั้งทางการเมืองและเศรษฐกิจ เป็นกระบวนการทางเลือกของสังคมและประชาชนที่ไม่สังกัดกลุ่มการเมือง รวมถึงเป็นกระบวนการเชิงปัญญาเพื่อสร้างความเป็นธรรมและลดเหลื่อมล้ำในสังคม

๒. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคยุทธศาสตร์ทั้งในระดับนโยบายและพื้นที่ร่วมกันสนับสนุนให้ชุมชนจัดทำธรรมนูญให้กระจายทั่วประเทศ และขยายผลให้ชุมชนท้องถิ่นพื้นจิตวิญญาณชุมชน ตลอดจนสนับสนุนการจัดธรรมนูญระดับพื้นที่เพื่อสร้างกระบวนการประชาธิปไตยจากฐานรากให้เกิดขึ้นในพลเมืองและชุมชนเพื่อสร้างโอกาสและระบบบริหารจัดการที่เข้มแข็งเท่าเทียม

๓. ภาครัฐส่วนกลาง ภูมิภาค และท้องถิ่น ต้องเคารพธรรมนูญที่เกิดขึ้นในพื้นที่ต่าง ๆ

๔. สนับสนุนให้มีมติเพื่อจัดให้มีการประชุมสังเคราะห์เจตจำนงร่วมของชุมชนท้องถิ่นต่าง ๆ เพื่อจัดทำเจตจำนงร่วมของชุมชนท้องถิ่นเป็นเจตจำนงร่วมของชุมชนท้องถิ่นในระดับประเทศ

๕. จัดตั้งเครือข่ายธรรมนูญภาคประชาชนเพื่อการปฏิรูปสังคม

๖. จัดทำแผนบริหารราชการแผ่นดิน แผนปฏิบัติราชการ และแผนนิติบัญญัติ ที่สอดคล้องกับเจตจำนงร่วมของประชาชนในการปฏิรูปสังคม ทั้งนี้ธรรมนูญในพื้นที่ใดที่ทำได้แล้วภาครัฐก็ต้องเข้ามาสนับสนุนและรับรองนำไปเป็นข้อบังคับหรือข้อบัญญัติของท้องถิ่นต่อไป

การปฏิรูประบบป้องกันและปราบปราม เพื่อหยุดวิกฤตคอร์รัปชันเพิ่มภาพลักษณ์ความโปร่งใส

ประเทศไทยใกล้สภาวะรัฐล้มเหลวเข้าไปทุกที ทั้งนี้ไม่เพียงเพราะเกิดการทุจริตฉ้อฉลอย่างกว้างขวางทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ หากความขัดแย้งแบ่งฝักฝ่ายทางการเมืองซึ่งดึงทุกชนชั้นในสังคมเข้ามาเกี่ยวข้องยังลุกลามจากเชื้อไฟคอร์รัปชันในเครือข่ายของกลุ่มกุมอำนาจทางการเมือง-เศรษฐกิจที่รู้จักกันในชื่อของการคอร์รัปชันเชิงนโยบาย (policy corruption) ที่มีรูปแบบสลับซับซ้อนอีกด้วย ถึงแม้จะมีมาตรการทางกฎหมายและนโยบายมากมาย ภายในเวลาเดียวกันกับความพยายามของหน่วยงานรัฐ เอกชน และภาคประชาสังคมต่างๆ โดยเฉพาะการรวมกลุ่มกันของภาคธุรกิจเอกชนและองค์กรภาคีในการต่อต้านคอร์รัปชันโดยสร้างเป็นวาระแห่งชาติ แต่ทว่าท้ายที่สุดก็ไม่สามารถมีชัยชนะเหนือปัญหาคอร์รัปชันได้แต่ประการใด

ด้วยเพราะว่า ‘จิตสำนึก-วิถีคิด-วิถีวัฒนธรรม’ ของคนไทยที่เกี่ยวข้องกับระบบอุปถัมภ์ ลัทธิบริโภคนิยม การแสวงหาอภิสิทธิ์ การชอบฉกฉวยโอกาส การขาดความรู้สึกห่วงหาผนัส่วนรวม และการยอมจำนนต่อปัญหาโดยง่าย ซึ่งเป็นรากเหง้าลึกที่สุดของวิกฤต คอร์รัปชันในสังคมไทยไม่ได้ถูกสั่นคลอนหรือถอนทิ้งไป ส่งผลให้คอร์รัปชันยังคงเป็น ‘สนิมเนื้อใน’ หรือ Enemy within ที่ร่อนกัดประเทศไทยต่อไป ในขณะเดียวกันก็ทำลายภาพลักษณ์ประเทศอย่างรุนแรงด้วย ดังผลคะแนนความโปร่งใสที่ไทยได้แค่ ๒.๘-๓.๘ เต็ม ๑๐ โดยองค์กร Transparency International และผลการศึกษาจากสถาบัน Asian Intelligence ที่ระบุว่าคนไทยมีความอดทนต่อปัญหาคอร์รัปชันมากถึงมากที่สุดและรัฐไทยมีความพยายามแก้ปัญหาที่น้อยถึงน้อยที่สุด

จึงเสนอร่างมติให้สมัชชาปฏิรูประดับชาติครั้งที่ ๓ พิจารณา ดังนี้

๑. มิติด้านมาตรการทางภาษีอากรในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชัน

คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) และกรมสรรพากรตรวจสอบและประเมินภาษีย้อนหลังโดยเปิดเผยแบบแสดงรายการภาษีเงินได้ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและข้าราชการระดับสูงต่อสาธารณะ แก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญให้ผู้ที่จะเข้าดำรงตำแหน่งระดับสูงต้องถูกตรวจสอบการประกอบอาชีพสุจริตและเสียภาษีเงินได้ กระทรวงการคลังต้องปฏิรูปกระบวนการจัดเก็บภาษีอากรโดยห้ามเจ้าหน้าที่สรรพากรมีดุลพินิจส่วนตัวในการจัดเก็บ และจัดให้มีหน่วยงานสืบสวนสอบสวนคดีภาษีอากรของกรมสรรพากรขึ้นเป็นการเฉพาะ โดยทำหน้าที่ทั้งแพ่งและอาญา

๒. มิติด้านพลังทางสังคมในการสนับสนุนการป้องกันและปราบปรามการทุจริต

ป.ป.ช.จัดตั้งกลไกคณะกรรมการร่วมภาครัฐ-เอกชน-ประชาสังคม ในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต โดยมีองค์กรภาคประชาสังคมสนับสนุนกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนทั้งในเชิงนโยบาย วิชาการ และงบประมาณ ด้านรัฐบาลต้องจัดตั้งกองทุนสนับสนุนเพื่อเป็นกลไกสนับสนุนภาคประชาชนในระยะยาวด้วย

๓. มิติด้านการปฏิรูประบบงานปราบปรามการทุจริตของชาติ

ปฏิรูปกระบวนการทำงาน ป.ป.ช.ทั้งระบบ ทั้งด้านการมีแผนปฏิบัติการจัดการคดีที่คั่งค้าง การสร้างวัฒนธรรมองค์กร การจัดตั้งและพัฒนาศักยภาพ ป.ป.ช. การปรับปรุงกระบวนการสรรหาและแต่งตั้งเลขาธิการป.ป.ช. และการออกกฎหมายสนับสนุนกลุ่มและเครือข่ายอาสาสมัครแจ้งเตือนเหตุทุจริต การคุ้มครองความปลอดภัยและรับผิดชอบค่าใช้จ่ายผู้แจ้งเบาะแสและพยานในคดีทุจริต และพัฒนาระบบงานด้านสินบนนำจับ

๔. มิติด้านการเปิดเผยข้อมูลการจัดซื้อจัดจ้างของหน่วยงานรัฐเพื่อการเข้าถึงและตรวจสอบ

หน่วยงานรัฐต้องเปิดเผยข้อมูลและสัญญาการจัดซื้อจัดจ้างในโครงการที่มีวงเงินตั้งแต่ ๒.๐ ล้านบาทขึ้นไปไว้ในเว็บไซต์ขององค์กรซึ่งสาธารณชนเข้าถึงได้โดยง่าย ปรับปรุง พ.ร.บ.ข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ.๒๕๔๐ เพื่อให้เป็นกลไกอิสระ และนำมาตรฐานบริษัทภิบาลมาใช้เป็นเกณฑ์การประเมินองค์กรรัฐวิสาหกิจ

๕. มิติด้านการปฏิรูปกระบวนการคัดสรรบุคคลที่จะเข้ามาใช้อำนาจรัฐทุกตำแหน่ง

การปรับปรุงประสิทธิภาพกลไก กกต. จังหวัดและกระบวนการจัดการเลือกตั้งให้ป้องกันการทุจริตตั้งแต่ระดับต้นน้ำ และสำนักงาน กพ. ต้องใช้หลักคุณธรรมความสามารถในการคัดสรรบุคคลผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูง พร้อมกับเปิดเผยเหตุผลของการที่ได้รับการคัดเลือก แต่งตั้ง หรือถอดถอนแก่สาธารณะทุกครั้ง

การปฏิรูประบบพลังงานหมุนเวียน :

สิทธิ การเข้าถึง และความเป็นธรรม เพื่อการพัฒนาพลังงานอย่างยั่งยืน

ความขัดแย้งของนโยบายด้านพลังงานระหว่างการประหยัดพลังงานภาคครัวเรือนกับการส่งเสริมการใช้พลังงานของภาคอุตสาหกรรมที่อ้างการคาดการณ์ลงทุน และการขาดความต่อเนื่องในนโยบายและมาตรการสนับสนุนที่เปลี่ยนแปลงไปตามนโยบายของฝ่ายบริหารได้ทำให้การพัฒนาพลังงานหมุนเวียนในฐานะของแหล่งพลังงานสะอาดและยั่งยืนที่จะเพิ่มขีดความสามารถในการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่นและการกระจายศูนย์อำนาจในการจัดการพลังงานที่สามารถลดการพึ่งพาพลังงานจากต่างประเทศไม่ก้าวหน้าเท่าใดนัก ถึงแม้มีการกำหนดเป้าหมายการใช้พลังงานหมุนเวียนของประเทศไทยไว้ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๒๕ ในปี ๒๕๖๔

อุปสรรคสำคัญของการพัฒนาพลังงานหมุนเวียนนอกจากจะเป็นปัญหาด้านความโปร่งใสในนโยบายและกฎหมายที่มีช่องโหว่ให้ผู้ประกอบการที่ขาดความรับผิดชอบต่อสังคมสร้างผลกระทบทางสุขภาพและสิ่งแวดล้อมแล้ว การขาดกระบวนการมีส่วนร่วมในการวางแผนพลังงานหมุนเวียนตั้งแต่ระดับชาติ ภาค จังหวัด จนถึงท้องถิ่น ยังทำลายหลักประกันของประชาชนในการเข้าถึงสิทธิด้านพลังงานด้วย เนื่องจากโครงสร้างระบบพลังงานหมุนเวียนไม่ได้เคารพในสิทธิร่วมกันของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง และไม่ได้สร้างสมดุลระหว่างการพัฒนาเทคโนโลยีและการเติบโตทางเศรษฐกิจกับการรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชน จนปัจจุบันนี้ประเทศไทยใช้พลังงานหมุนเวียนไปเพียงแค่ร้อยละ ๑๐ ของพลังงานทั้งหมด ทั้ง ๆ ที่มีศักยภาพสูงกว่านั้นมาก

จึงเสนอร่างมติให้สมัชชาปฏิรูประดับชาติครั้งที่ ๓ พิจารณา ดังนี้

๑. หน่วยงานรัฐทั้งกระทรวงพลังงานและกระทรวงอุตสาหกรรม รวมถึงสภาหอการค้าไทยและสภาอุตสาหกรรมร่วมกันจัดทำระบบฐานข้อมูลพลังงานหมุนเวียนที่สอดคล้องกับสภาพการใช้งานจริงในปัจจุบัน และเอื้อต่อการวางแผนด้านนโยบาย และการกำกับดูแลพัฒนาพลังงานหมุนเวียนในอนาคต

๒. เครือข่ายประชาสังคมร่วมกับหน่วยงานรัฐจัดตั้งระบบการวางแผนพลังงานหมุนเวียนแบบมีส่วนร่วมที่สอดคล้องกันนับแต่ระดับชาติ ภาค จังหวัด และท้องถิ่น โดยตั้งกองทุนวิจัยและพัฒนาพลังงานหมุนเวียนในแต่ละจังหวัดเพื่อเป็นกลไกหลักในการวางแผน พร้อมกับพัฒนาระบบติดตามตรวจสอบผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมและสุขภาพที่เปิดกว้างต่อการเข้ามามตรวจสอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชน ตลอดจนมีกลไก/กระบวนการป้องกันเยียวยาผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมและสุขภาพที่ชัดเจน เป็นธรรม และทันการณ์

๓. สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ พัฒนาระบบรับซื้อพลังงานหมุนเวียนและระบบการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานที่ให้ความสำคัญกับพลังงานงานหมุนเวียนเป็นลำดับแรก และออกแบบมาตรการราคาเพื่อสนับสนุนพลังงานหมุนเวียนที่จูงใจและสมเหตุสมผลทางเศรษฐกิจ

๔. หน่วยงานรัฐและองค์กรภาคประชาสังคมร่วมกันพัฒนาระบบ กลไก และองค์กรเชิงนโยบาย เพื่อลดความซ้ำซ้อนในกระบวนการตัดสินใจเชิงนโยบาย และขจัดปัญหาผลประโยชน์ทับซ้อนและอิทธิพลของผู้ผลิตพลังงานจากเชื้อเพลิงฟอสซิล ซึ่งรวมถึงการออกแบบกลไกการตัดสินใจในการพัฒนาโครงการพลังงานหมุนเวียนที่ชัดเจนโปร่งใสและนำไปบังคับใช้เพื่อเป็นหลักประกันในการใช้สิทธิของทุกภาคส่วนด้วย

๕. เครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมและสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ร่วมกับกระทรวงพลังงาน ทำหน้าที่ยกร่างพระราชบัญญัติสนับสนุนพลังงานหมุนเวียน โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ ทางสังคม รวมถึงพรรคการเมือง เพื่อสร้างการยอมรับร่วมกันอันจะนำไปสู่การใช้สิทธิพื้นฐานของประชาชนในการนำเสนอร่างพระราชบัญญัตินี้ ก่อนผลักดันเข้าสู่กระบวนการทางนิติบัญญัติต่อไป

พลังพลเมืองปฏิรูปสื่อเพื่อการปฏิรูปสังคม

การรู้เท่าทันสื่อและการเสริมสร้างความเข้มแข็งของพลเมืองเป็นสิ่งสำคัญยิ่งในห้วงการเปลี่ยนผ่านประเทศไทยไปสู่ความเป็นธรรมเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในสังคม ทั้งนี้มีเพียงเพราะการหลอมรวมสื่อ (media convergence) จนขยายเป็นอาณาจักรสื่อจะมีอิทธิพลต่อผู้รับสารทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมแล้ว การเกิดขึ้นของสื่อใหม่ (new media) ที่มีคุณลักษณะกระจายตัวและเปิดกว้างกับการมีส่วนร่วม รวมถึงมีปฏิสัมพันธ์ตอบโต้ได้ทันที ด้านหนึ่งถึงจะทำให้เกิดขบวนการทางสังคมที่ใช้สื่อใหม่เป็นเครื่องมือในการเคลื่อนไหว ทว่าในอีกด้านสื่อใหม่ก็เข้ามาครอบงำความคิดของประชาชนผู้รับสารได้โดยง่าย โดยเฉพาะการผลิตเนื้อหาที่ส่งเสริมการบริโภคหรือกระทั่งบิดเบือนข้อมูลจนเกิดความแตกแยกแบ่งฝักฝ่ายตามมาจากการลตทอนจรรยาบรรณวิชาชีพสื่อลงเหลือเพียงเพื่อผลกำไรหรืออุดมการณ์การเมือง ทั้ง ๆ ที่สายธารการปฏิรูปสื่อเป็นผลสืบเนื่องมาจากขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องสิทธิและการปฏิรูปสังคมของภาคประชาชนในเหตุการณ์สำคัญทางการเมืองเมื่อปี ๒๕๑๖, ๒๕๑๙, ๒๕๓๕ และช่วงครึ่งทศวรรษที่ผ่านมา

แม้ว่ารัฐธรรมนูญจะมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการสร้างเสริมเสรีภาพสื่อและการปฏิรูปสื่อเพื่อให้หลุดพ้นจากการควบคุมและครอบงำโดยทุนและรัฐ โดยเฉพาะในสื่อวิทยุและโทรทัศน์ หากแต่สื่อไทยก็ไม่ได้ก้าวหน้าในการปฏิรูปตัวเองมากนักเนื่องจากขาดประสิทธิภาพในการตรวจสอบกันเองขององค์กรสื่อ และการขาดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกกลุ่มในการเข้าถึงและใช้สื่อ การให้และการรับบริการจากสื่อ ซึ่งรวมถึงการติดตาม ตรวจสอบ กำกับ ดูแล หรือแนะนำการทำงานด้านสื่อในทุกระดับและขั้นตอนด้วย นอกเหนือไปจากการไม่ได้ทำหน้าที่ของสื่อในการกำหนดวาระทางนโยบายและวาระสาธารณะ

จึงเสนอร่างมติให้สมัชชาปฏิรูประดับชาติครั้งที่ ๓ พิจารณา ดังนี้

๑. มิติตำเนินการสร้างจิตสำนึกสาธารณะ

๑.๑ สร้างความตระหนักต่อสาธารณชนให้รับรู้ว่สื่อคือเครื่องมือสำคัญของการปฏิรูปสังคม เสริมสร้างบทบาทและความเข้มแข็งของประชาชนในการปฏิรูปสื่อในทุกพื้นที่ ทุกระดับ และทุกประเด็นที่สื่อเกี่ยวข้อง โดยให้มีกลไกของภาครัฐ องค์กรอิสระที่กำกับดูแลสื่อ องค์กรวิชาชีพสื่อ และสถาบันวิชาการ ในการส่งเสริมกระบวนการพัฒนาศักยภาพภาคประชาชนให้เกิดพลังร่วมในการปฏิรูปสื่อในทุกระดับ และทุกประเภทของสื่อ

๒. มิติตำเนินการกลไกองค์กรอิสระด้านสื่อสารมวลชน

๒.๑ คณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) ร่วมกับหน่วยงานรัฐ/องค์กรที่เกี่ยวข้อง สนับสนุนพลังพลเมืองด้วยการจัดสรรงบประมาณรายปีที่แน่นอนและต่อเนื่อง มีการจัดตั้งหน่วยงานภายในขึ้นเป็นการเฉพาะ ดำเนินการจัดทำและเผยแพร่ข้อมูลความรู้ที่ทำให้ประชาชนทุกกลุ่มเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากสื่ออย่างรู้เท่าทันทั้งในด้านโครงสร้าง ระบบกฎหมาย กลไกกำกับดูแล เทคโนโลยีที่เกี่ยวข้อง และผลักดันให้เกิดกลไกประสานงานที่เป็นอิสระในลักษณะของสภาสร้างสรรค์สื่อเพื่อสนับสนุนการรวมตัวกันของภาคประชาชนในระดับพื้นที่ให้เข้ามามีส่วนร่วมในทุกระดับ

๒.๒ กสทช. สนับสนุนการทำงานของหน่วยงาน/องค์กรที่มีศักยภาพในการกำกับดูแล เฝ้าระวัง การทำงานของสื่อในทุกระดับ เพื่อถักทอเครือข่ายเฝ้าระวังสื่อซึ่งกว้างขวางตั้งแต่ระดับชาติจนถึงท้องถิ่น และยกระดับการปฏิรูปสื่อให้เป็นวาระแห่งชาติ นอกจากนี้ก็กำหนดนโยบาย/มาตรการในการส่งเสริมสิทธิการเข้าถึงและใช้ประโยชน์ในกิจการวิทยุ-โทรทัศน์เพื่อมุ่งสู่การผลิตและนำเสนอเนื้อหาทางการพัฒนามนุษย์ สร้างสุขภาวะสังคม ลดความเหลื่อมล้ำ และความขัดแย้งรุนแรงในสังคม

๓. มิติตำเนินการวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้

๓.๑ คณะกรรมการบริหารกองทุนวิจัยและพัฒนา กิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมสนับสนุนให้มีการวิจัยและพัฒนากลไกกระบวนการรูปแบบใหม่ ๆ ในทุกระดับเพื่อพัฒนาและสร้างความเข้มแข็งให้ภาคพลเมืองในการปฏิรูปสื่อเพื่อผลักดันระบบประชาธิปไตยไทยให้เข้มแข็งมีคุณธรรม

ปฏิรูปกลไกขับเคลื่อนความเสมอภาคระหว่างเพศ เสริมพลังพลเมืองสู่การปฏิรูปประเทศไทย

วิกฤตความไม่เป็นที่ธรรมที่นำไปสู่ความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยไม่ได้ดำรงอยู่ในกฎหมายหรือนโยบายรัฐเท่านั้น ทั้งนี้เพราะความเหลื่อมล้ำที่สร้างความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมและการเลือกปฏิบัติยังพบได้เสมอในชีวิตประจำวันจากความไม่เสมอภาคระหว่างเพศอันเนื่องมาจากอคติของสังคมไทยที่ยึดติดกับบทบาททางเพศตามแบบแผนประเพณีที่ไม่มี ‘พื้นที่’ ให้กับเพศหรือหรือกลุ่มหลากหลายทางเพศแต่อย่างใด ส่งผลให้สัมพันธภาพเชิงอำนาจระหว่างเพศชาย-หญิง-กลุ่มหลากหลายทางเพศ บิดเบี้ยวไม่เป็นธรรม กระทั่งเกิดการจำกัดสิทธิของเพศหญิงและกลุ่มหลากหลายทางเพศจนทำให้ไม่สามารถเข้าถึงโอกาสและบริการด้านต่างๆ ในสังคม ตลอดจนไม่สามารถใช้ศักยภาพที่มีเข้ามามีส่วนร่วมเป็นพลังพลเมืองเพื่อการปฏิรูปประเทศด้วย

ถึงแม้จะมีการจัดตั้งกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีที่มีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิสตรี รวมถึงการพัฒนาบทบาทสตรีแก้ไขปัญหา สร้างภาวะผู้นำ พัฒนางองค์ความรู้ คุณภาพชีวิต สร้างความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของสตรี แต่กระนั้นการขาดจุดมุ่งหมายในการสร้างความเสมอภาคระหว่างเพศในฐานะที่สตรีมีบทบาทการพัฒนาประเทศเท่าเทียมเพศชาย และมาตรการกลไก และระบบบริหารจัดการของกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีที่ไม่มีหลักประกันโอกาสการเข้าถึงอย่างเท่าเทียมของกลุ่มต่างๆ โดยเฉพาะกลุ่มสตรีชายขอบและกลุ่มสตรีที่ประสบปัญหาที่ต้องได้รับการเยียวยาแก้ไข ในขณะที่เดียวกันการกำหนดกฎหมาย นโยบาย แนวทางการพัฒนา การจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรด้านต่างๆ ที่วางอยู่บนฐานคิดการแบ่งบทบาทหน้าที่ตามเพศและครอบครัวแบบดั้งเดิมก็มีเพียงไม่สามารถตอบสนองความต้องการที่แตกต่างระหว่างเพศได้เท่านั้น ทว่ายังจำกัดโอกาสในการพัฒนาศักยภาพของผู้หญิงและกลุ่มหลากหลายทางเพศทั้งในระดับของความต้องการพื้นฐาน (practical needs) และความต้องการเชิงโครงสร้าง (strategic needs) ด้วย

จึงเสนอร่างมติให้สมัชชาปฏิรูประดับชาติครั้งที่ ๓ พิจารณา ดังนี้

๑. มติด้านการพัฒนากฎหมายและนโยบายเพื่อสร้างความเสมอภาคระหว่างเพศ

๑.๑ ให้ภาคีเครือข่ายสมัชชาปฏิรูป ๒๓๙ องค์กรมีมติรับรองการผลักดันให้เกิดกลไกอิสระระดับชาติเพื่อส่งเสริมโอกาสและความเสมอภาคระหว่างเพศ พร้อมกับหนุนเสริมเครือข่ายผู้หญิงและกลุ่มหลากหลายทางเพศ ในการผลักดันร่าง พ.ร.บ. ส่งเสริมโอกาสและความเสมอภาคระหว่างเพศ (ฉบับประชาชน) ซึ่งมุ่งผลักดันให้เกิดกลไกอิสระระดับชาติเพื่อส่งเสริมโอกาสและความเสมอภาคระหว่างเพศ

๑.๒ คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ร่วมกับเครือข่ายผู้หญิงและกลุ่มหลากหลายทางเพศจัดให้มีการศึกษารูปแบบและโครงสร้างที่เหมาะสม ตลอดจนหนุนเสริมเครือข่ายผู้หญิงและกลุ่มหลากหลายทางเพศในการขับเคลื่อนกลไกอิสระเพื่อการส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างเพศในสังคมไทย

๒. มติการหนุนเสริมขบวนการและสร้างเสริมวัฒนธรรมความเสมอภาคระหว่างเพศ

๒.๑ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงวัฒนธรรม คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ สมาคมวิชาชีพสื่อมวลชน มีนโยบาย แผนงาน โครงการ และการจัดสรรงบประมาณเพื่อส่งเสริมความรู้และปลูกฝังทัศนคติที่ถูกต้องเรื่องความเสมอภาคระหว่างเพศโดยมีกลไกติดตามตรวจสอบและประเมินผลการเปลี่ยนแปลงในสังคม

๒.๒ คณะกรรมการกองทุน เช่น กองทุนพัฒนาการเมือง กองทุนสวัสดิการสังคม สำนักงานกองทุนสร้างเสริมสุขภาพ และสำนักงานกองทุนหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ กำหนดนโยบายและมาตรการให้ผู้เสนอขอรับทุนระบุตัวชี้วัดที่บูรณาการมิติด้านความเสมอภาคระหว่างเพศไว้ในโครงการที่จะขอรับการสนับสนุนด้วย รวมทั้งจัดสรรงบประมาณให้เครือข่ายผู้หญิง กลุ่มหลากหลายทางเพศ กลุ่มผู้ได้รับผลกระทบจากการเลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งเพศ และภาคประชาสังคมได้ดำเนินกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างเพศ

การบริหารจัดการน้ำและแก้ไขอุทกภัย อย่างมีส่วนร่วมและบูรณาการ

วิกฤตการณ์อุทกภัยปี ๒๕๕๔ ที่ก่อความเสียหายมหาศาลต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนทั่วทั้งประเทศ แม้กระทั่งในเมืองหลวง ไม่เพียงเป็นผลมาจากการแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศและสภาพภูมิประเทศที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างมากจากการใช้ที่ดินเพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมในพื้นที่ที่เป็นทางน้ำ แหล่งรับน้ำ และพื้นที่ผลิตอาหารเช่นเรือกสวนไร่นาเท่านั้น ทว่าการบริหารจัดการน้ำที่ขาดประสิทธิภาพทั้งด้านการวางแผน การขาดข้อมูลที่ถูกต้องเพื่อแก้ไขสถานการณ์ได้ทันทั่วทั้ง ความล่าช้าในการสื่อสารแจ้งเตือนภัย ไปจนถึงการกำหนดมาตรการเยียวยาที่ไม่ตรงความต้องการ ยังเป็นสาเหตุสำคัญในการขยายตัวของพิบัติภัยด้วย

แม้ภายหลังวิกฤต รัฐบาลจะมอบหมายให้คณะกรรมการยุทธศาสตร์เพื่อวางระบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (กยบน.) ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติจัดทำแผนแม่บทในการบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืนเพื่อรองรับกับพิบัติภัยที่อาจเกิดขึ้นอีกในอนาคต หากแต่ทว่าบทเรียนความผิดพลาดที่สร้างผลกระทบอย่างร้ายแรงต่อประชาชนครั้งนั้นก็ทำให้ไม่อาจวางใจการดำเนินการตามแผนแม่บทของรัฐในการบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืนที่ขาดกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ขาดการประเมินผลกระทบของการดำเนินการโครงการขนาดใหญ่ ในขณะที่มุ่งแต่จัดตั้งกลไกองค์กรที่มีอำนาจบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในภาพรวมอย่างเบ็ดเสร็จ (Single Command Authority) จนกระทั่งละเลยฐานความรู้และพลังจากหลายภาคส่วนในท้องถิ่นได้ เพราะเสี่ยงจะเกิดความล้มเหลวของโครงการอันเนื่องมาจากไม่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ และยังอาจนำความขัดแย้งมาสู่ชุมชนท้องถิ่นที่ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาโครงการอีกด้วย

จึงเสนอร่างมติให้สมัชชาปฏิรูประดับชาติครั้งที่ ๓ พิจารณา ดังนี้

๑. เพื่อสร้างธรรมาภิบาลในการกำหนดนโยบายสาธารณะที่คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม ให้คณะกรรมการบริหารจัดการน้ำและอุทกภัย (กบอ.) จัดให้มีกระบวนการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินการในโครงการออกแบบก่อสร้างระบบบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืน และระบบแก้ไขปัญหอุทกภัยของประเทศไทยซึ่งมีกรอบวงเงินสูงถึง ๓๕๐,๐๐๐ ล้านบาทอย่างเป็นทางการต่อสาธารณชน ตลอดจนจัดให้มีกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้เสีย ภาคประชาชน ชุมชน ท้องถิ่น ได้มีส่วนร่วมในการพิจารณาและออกแบบทางเลือกในการจัดการทรัพยากรน้ำที่มาจากการใช้ข้อมูลและความรู้ทั้งที่เป็นความรู้เชิงเทคโนโลยีและความรู้ท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ โดยการใช้กระบวนการวิจารณ์สาธารณะเพื่อให้มีการพิจารณาและตัดสินใจทางเลือกอย่างเปิดเผยและเป็นที่ยอมรับของสาธารณะ

๒. เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบและความโปร่งใสตรวจสอบได้ ให้ กบอ.ร่วมกับองค์กรที่มีบทบาทการสนับสนุนความเข้มแข็งด้านสุขภาพในภาคประชาสังคมทำการสนับสนุนภาคประชาชนร่วมกับองค์กรด้านวิชาการที่มีองค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการน้ำ สังคม ท้องถิ่น ในการจัดให้มีกระบวนการประเมินสิ่งแวดล้อมเชิงยุทธศาสตร์ (SEA) เพื่อศึกษาผลกระทบของโครงการในระดับภาพรวมของโครงการ และการประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม (EIA) และการประเมินผลกระทบด้านสุขภาพ (HIA) ในระดับโครงการย่อย

๓. เพื่อสร้างเสริมกลไกการจัดการน้ำแบบบูรณาการโดยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียและการมอบอำนาจสู่ระดับพื้นที่ลุ่มน้ำขนาดเล็ก ให้ธรรมาภิบาลให้เกิดการกระจายอำนาจสู่ผู้ใช้ในในระดับพื้นที่ผ่านคณะกรรมการลุ่มน้ำ จัดทำประเด็นและสังเคราะห์วาระสำคัญเพื่อบรรจุไว้ในกระบวนการร่างพระราชบัญญัติน้ำภาคประชาชนเพื่อให้มีกฎหมายการบริหารจัดการน้ำที่แก้ไขปัญหาระดับพื้นที่ให้แก่ผู้มีส่วนได้เสียอย่างเป็นรูปธรรมและได้รับการยอมรับจากทุกภาคส่วนจนนำไปสู่การตราเป็นกฎหมายต่อไป ในขณะที่เดียวกันก็ส่งเสริมบทบาทภาคส่วนต่างๆ ในระดับพื้นที่โดยการรวบรวมองค์ความรู้เชิงนิเวศน์ท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการน้ำในการจัดทำฐานข้อมูลชุมชนและพื้นที่ลุ่มน้ำขนาดเล็กในทุกพื้นที่ที่ผนวกกับข้อมูลสนับสนุนทางวิชาการ รวมทั้งสนับสนุนให้มีกลไกประสานร่วมกันในรูปพหุภาคีที่ก่อปรด้วยภาคประชาชน/ผู้ใช้/ผู้มีส่วนได้เสีย เจ้าหน้าที่หน่วยงานรัฐ และภาคประชาสังคม ซึ่งจะนำมาสู่ความร่วมมือในการสร้างกติกา/ข้อตกลงร่วมกันในระดับพื้นที่ และที่สำคัญลดความขัดแย้งระหว่างผู้มีส่วนได้เสียที่ถูกระทบจากการดำเนินโครงการด้วย